

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Волинчук Олени Валеріївни «Межі психологічного простору педагогів та студентів», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія

Дисертація, що рецензується, присвячена теоретичному та емпіричному дослідженню специфіки прояву особливостей функціонування психологічних меж у студентів та викладачів і суверенності їх психологічного простору та їх особистісних детермінант. Її актуальність проглядається також і в тому, що є обмеженість методичних інструментів аналізу, різних концептуальних уявлень, що ускладнюють єдність в розумінні змісту, та недостатня розкритість психологічних механізмів, які можуть характеризувати провідні особистісні детермінанти меж.

Дисертаційне дослідження виконано в рамках комплексної науково-дослідної теми кафедри теорії та методики практичної психології «Психологічні особливості регуляції діяльності особистості, що розвивається» (номер держреєстрації №0118U000037), що входять до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено Вченою Радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського (протокол №3 від 25 жовтня 2018 року).

Основною метою дисертаційного дослідження стала характеристика функціонування меж і суверенності простору та їх детермінант у студентів з різним рівнем розвитку базової функції психологічної межі. Гіпотетично передбачалося, що «специфіка прояву меж простору може детермінуватися як комплексом ознак, що їх характеризують, так і набором певних особистісних особливостей. Виявлення останніх та провідних серед них дозволить диференціювати відповідні феномени психологічних меж простору, давати їм характеристику та за потреби створювати умови для більш адекватної

профілактики, формування та корекції в навчально-професійній діяльності» (с. 20-21).

Новизна та теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у тому, що вперше запропоновано розглядати межу як психологічно захисну, «бар'єрну» позицію відношення до себе й оточуючих, що спрямована на досягнення певної мети діяльності при взаємодії з іншими людьми. У дисертації схарактеризовано достовірні відмінності в прояві меж у цих типів студентів; показано, що прояв меж простору як у викладачів, так і в студентів має певну варіативність; з'ясовано, що низький рівень розвитку базової, спокійно-нейтральної, функції психологічної межі передбачає низькі показники суверенності простору, емоційні бар'єри в спілкуванні та невисокий рівень навчальної мотивації. Високий же рівень розвитку спокійно-нейтральної функції передбачає високу комунікативну мотивацію навчальної діяльності, низький рівень формальних мотивів у навчанні та високу суверенність простору студентів.

Завдяки даному дисертаційному дослідженню уточнено розуміння специфіки психологічного простору відносно діяльності студентів та викладачів. У ньому поглиблено знання про особливості функціонування особистості студента та педагога залежно від тривалості педагогічного досвіду останнього, надано цінний матеріал про психологічні межі та особистісний простір учасників педагогічної діяльності.

Незважаючи на безперечні переваги дисертаційної роботи, одна з яких полягає у розширенні знань про взаємозв'язки зазначених феноменів з особливостями емоційної зрілості, бар'єрів у спілкуванні, навчальної мотивації студента та професійної спрямованості викладача, вона містить деякі моменти, які потребують деяких уточнень. До цих моментів ми відносимо:

1. При аналізі дисертант, узагальнюючи дослідження з проблеми межовості й просторовості, використала, з нашої точки зору, не зовсім вдалий

підхід, що торкається історичних етапів. Було б більш ефективним, якби розкрилися ключові тенденції в пізнанні даних явищ.

2. З нашої точки зору, методи дослідження можна було б доповнити тими, що спрямовані на діагностику соціальної взаємодії. Це б дало можливість більш цілісно зрозуміти, в якій мірі соціальна взаємодія обумовлює межі поряд з іншими соціально-психологічними детермінантами.

3. Визначаючи на сторінках 115 – 122 поділ досліджуваних на групи, а саме – студентів за рівнем розвитку спокійно-нейтральної функції, а викладачів – за тривалістю досвіду, обраний критерій є різнобічним та дає лише умовні можливості для порівняння специфіки прояву меж психологічного простору в студентів та викладачів. Тут важливо було б все-таки знайти загальний принцип поділу.

Висловлені зауваження, які ми схильні розглядати більше як побажання, ніж зауваження у повному розумінні цього слова, жодним чином не впливають на загальну оцінку дисертаційної роботи, в якій ми вбачаємо добротне опрацювання положень, що становлять основу характеристики функціонування меж і суверенності простору та їх детермінант у студентів з різним рівнем розвитку базової функції психологічної межі.

Загалом, дисертаційне дослідження Волинчук Олени Валеріївни «Межі психологічного простору педагогів та студентів» є завершеним, самостійним і може бути представлено до захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент

декан факультету дошкільної педагогіки та психології
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»,
доктор психологічних наук, професор

О. Ю. Булгакова